

CRKVENO-PUČKA BAŠTINA I PJESME U UGLJANIMA KOD TRILJA

Ban, Natali

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:884148>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-07-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

CRKVENO-PUČKA BAŠTINA I PJESME U UGLJANIMA KOD TRILJA

NATALI BAN

SPLIT, 2019.

Odsjek za Hrvatski jezik i književnost

Hrvatski jezik i književnost

Hrvatska usmena književnost

**CRKVENO-PUČKA BAŠTINA I PJESME U UGLJANIMA KOD
TRILJA**

**Studentica
Natali Ban**

**Mentor:
prof. dr. sc. Marko Dragić**

Split, 2019. godine

Sadržaj

1. Uvod.....	2
2. Crkveno-pučka baština.....	3
2.1. Advent i Božić.....	3
2.2. Korizma i Uskrs	7
2.3. Sveti Ante.....	8
2.3.1. Život svetog Antuna Padovanskog.....	8
2.3.2. Narodni običaji na blagdan sv. Ante	9
2.3.3. Molitve	10
2.4. Sveti Ilija.....	11
2.5. Velika Gospa	12
3. Udvaranje i vjenčanje.....	13
3.1. Rera	16
4. Svakodnevni život	17
4.1. Oblačenje	18
5. Pučke pjesme	19
5.1. Ugljane.....	20
5.2. Moj narod Ugljanski.....	21
5.3. Selo s kamenjara!.....	22
5.4. Ugljanski starac	23
5.5. Svekrva i nevista	27
5.6. Bukara kruži	30
6. Zaključak.....	32
Rječnik	33
Literatura	35
Sažetak	37
Abstract	38

1. Uvod

Prošlost je ono što nas danas čini takvima kakvi smo. Sve ono bitno i nebitno, sve ono veliko i malo, sve je to ostavilo značajan utisak na sadašnjost. Svi običaji, načini kojima su se ljudi koristili u prošlosti, plesovi, pjesme i nošnje. Naše pravo blago leži u tome. U današnje vrijeme najveće blago čuvaju naše bake i djedovi. Priče koje nam pričaju odraz su njihovog života i pripadaju usmenoj književnosti. Takva vrsta književnosti omogućava nam prijenos znanja, vjerovanja i tradicije s koljena na koljeno, a značajna je za naš narod i njegovu povijest. Takav vid književnosti uči nas da cijenimo ono što imamo, našu prošlost, ono što u suštini predstavlja nas kao osobe.

Usmena književnost smatra se najstarijim i najdugovječnijim oblikom umjetničkog stvaranja. Prema Kekez, do samog postojanja i definiranja usmene književnosti došlo je zbog odvajanja književnosti kao jezične tvorevine od svih ostalih umjetnosti kao nejezičnih tvorevina. Jezične tvorevine također možemo dalje dijeliti na one koje su nastale usmenim načinom pa ih nazivamo usmenom književnošću i one koje su nastale u obliku pisma pa iz nazivamo pisanom književnošću.¹

Ono što je zajedničko usmenoj i pisanoj književnosti jest njihova književna funkcija. Glavna razlika među njima sadržana je u činjenici da je usmena književnost podložna promjenama. Jednom rečeno ili prepričano može biti promijenjeno upravo iz razloga što svaki narator unosi dio svoje interpretacije u priču. Pojedine stvari mogu biti izostavljene, a pojedine proširene. Za razliku od usmene književnosti, pisana književnost je objektivna i ustaljena te kao takva nije podložna mijenjanju.

Daje se zaključiti da je usmena književnost prva nastala te da svoje temelje polaže na narodnim predajama, točnije radnjama koje su se u većini slučajeva uistinu odvile u prošlosti.

„U povijesnoj perspektivi, u hrvatskoj se kulturnoj povijesti sve do svršetka 18. stoljeća, u izrazitome agrafijskom i bespismenom slijedu kulture, pismenost mjerila jednoznamenkastim brojkama, stoga su strukture oblikovane riječima imale veću ulogu. Mogle su postojati ako su imale primjerenu formu/fabulu i

¹ Kekez, Josip, *Usmena književnost*, u Škreb – Stamać, *Uvod u književnost*, IV. poboljšano izdanje, Globus, Zagreb, 1986., str. 134.

*ako su temeljene misli bile u skladu s tradicijskim poimanjem. Tek su tada mogle optjecati u živoj komunikaciji.*²

Sustav usmene književnosti možemo podijeliti na lirsku i epsku poeziju, priče (pripovijetke), dramu (folklorno kazalište), retoričke oblike, i mikrostrukture u koje ubrajamo poslovice i zagonetke.³ Svaki od ovih navedenih sustava se može dalje dijeliti na vrste i podvrste. Važno je napomenuti kako i među ovim vrstama ima preklapanja. Usmena književnost je važna sastavnica nematerijalne kulturne baštine⁴ i općedruštveno je korisna.⁵ Usmenoknjiževni oblici prenose se narodnim jezikom i sadrže golemo leksičko bogatstvo.⁶

Ovaj završni rad temelji se na podacima prikupljenim iz jednog mjesta pokraj Trilja, Ugljane. Pjesme, priče i ostalo u ovom završnom radu snimljeni su i prepisani doslovno onako kako su iz kazivači govorili. U ovom radu unijet ću „dašak“ Dalmatinske zagore te pobliže prikazati što se to uistinu zbivalo na tom području za vrijeme velikih događanja.

2. Crkveno-pučka baština

2.1. Advent i Božić

Advent je vrijeme molitve, posta i pripreme za doček Božića. To je razdoblje koje započinje četiri nedjelje prije Božića te označava početak crkvene godine. Najčešće je započinjao prvom nedjeljom koja je bila najbliža svetkovini Sv. Andrije. U adventu se nije pjevalo ni igralo. U stara vremena običaj je bio paliti svijeće na prozorima kojima se naglašavalo da je započelo razdoblje Adventa. U tom razdoblju odlazilo se na zornice, točnije svete mise koje su započinjale u šest sati ujutro.

² Botica, Stipe, *Povijest hrvatske usmene književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2013., str. 28.

³ Dragić, Marko, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* (Fakultetski udžbenik), Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008., str. 12.

⁴ Dragić, Marko, *Nematerijalna kulturna baština Hrvata u Bosni i Hercegovini*, Bosna franciscana 45. Franjevačka teologija, Sarajevo, 2016., str. 265-314.

⁵ Dragić, Marko, *Općedruštveni značaj usmene književnosti*, Zbornik radova Utjecaj hrvatske usmene tradicije u suvremenoj književnosti za djecu i mlade, Gradska knjižnica Marka Marulića Split, Split, 2014., str. 16-25.

⁶ Dragić, Marko; Dragić, Helena, *Leksik hrvatske usmene književnosti*, Suvremena pitanja, časopis za prosvjetu i kulturu, br. 5, Matica hrvatska, Mostar, 2008., str. 89-112.

Advent u liturgiji i u narodu označava višestoljetnu hrvatsku pripadnost kršćanskoj civilizaciji. „U narodnim običajima ogledaju se tipični hrvatski običaji kao i oni koji su nastali pod utjecajem zapadnoeuropskih kršćanskih uljudbi.“⁷

U tom božićnom razdoblju slave se i brojni blagdani svetaca kao što su: Sv. Barbara⁸, Sv. Nikola, Bezgrješno začecje Blažene Djevice Marije, Sv. Lucija i Sv. Toma. Nakon nabrojanih blagdana svetaca slijede Badnjak i Božić.

Blagdani su u prošlosti činili jedan veliki dio narodne baštine. To su bili dani koji su okupljali narodnu masu i poticali ih na druženja i svakojake pothvate koji su bili karakteristični za taj period godine. Badnjak je u narodnoj tradiciji smatran jednim od najznačajnijih dana u godini, a dijelio se na Badnje jutro i dan i Badnju noć.⁹

Tradicionalno se uz Badnjak veže i paljenje badnjaka. Ta tradicija seže još od davnina kada su badnjake palili još i stari Rimljani. Dvije su vrste badnjaka, jedna vrsta koja predstavlja granu hrasta, dok druga ljeskovu granu koja na sebi ima rese.¹⁰ U različitim dijelovima Hrvatske palila su se drugačija vrsta stabala, odnosno grana. Na području Dalmacije, otoka i Istre to je najčešće bio panj masline ili česmine. U drugim dijelovima Hrvatske koriste se cer i hrast jer su najdugovječnija drva koja u prenesenom značenju upućuju na Božju vječnost jednako kao i adventski vijenac. S obzirom na određena mjesta palio se različit broj badnjaka i unosio u kuću u različitim dijelovima dana. Najčešće su taj posao obavljali muškarci nakon večere. Djeca su također imala veliku ulogu u pronalaženju drva za paljenje kao i drugim obvezama koje su trebala biti izvršene toga dana.¹¹

Na Badnji dan se tradicionalno oduvijek postilo. Smatralo se velikim grijehom ako bi se konzumiralo išta više od kruha i vode. Iako se taj dan postilo, to je ujedno bio dan na kojem se pripravljalo najviše hrane koja bi se sutradan jela. Kruh je bio neizostavna namirnica koja se pekla, tako se u Dalmaciji pripravljao kruh bravarica. Također su se pripravljale i različite

⁷ Dragić, Marko, *Advent u liturgiji i narodnoj kulturi Hrvata*, Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 43 (3), Split, 2008., str. 439.

⁸ Usp. Dragić, Helena, *Osobna imena motivirana imenima ranokršćanskih mučenika*. Croatica et Slavica Iadertina, 13 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2017., str. 235.-252.

⁹ Dragić, Marko, *Badnje jutro i dan u hrvatskoj tradicijskoj kulturi*, Croatica et Slavica Iadertina, 10 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2015., str. 399.

¹⁰ Isto.

¹¹ Dragić, Marko, *Drvo badnjak u kršćanskoj tradicijskoj kulturi*, Crkva u svijetu, 43 (1), Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008., str. 71.

vrste pogača, a ona koja je bila karakteristična za Dalmatinsku Zagoru zvala se srića. Domaćica je osim kruha bila zadužena i za pripremanje posušenog mesa svinjetine, bravetine i divenice.¹²

Osim kuhanja, žene su bile zadužene i za ukrašavanje kuća, ali s obzirom na količinu hrane koja se toga dana pripravljala, nije ni čudno što je ukrašavanje kuće bilo iznimno pojednostavljeno. Za to vrijeme muškarci su hranili stoku i pripremali drva za ogrjev.

Nakon unošenja badnjaka po kući se prostirala slama kako bi se ukrasila kuća za nadolazeći dan. Takav običaj karakterističan je i za ostale europske narode. Prema Dragić slama je simbolizirala Kristovo rođenje u slami. Zavisno o različitim područjima Hrvatske, slamu su po kući raznosili drugi članovi obitelji, polazeći od oca, majke, starijih članova obitelji pa sve do djece. U Dalmatinskoj Zagori slamu je po kući raznosila domaćica, koja je osim toga škropila kuću svetom, blagoslovljenom vodom. Činili su to kako bi tu noć poistovjetili s Isusovim rođenjem, ali osim toga vjerovalo se da slama predstavlja plodnost i dobar urod.¹³

Na Badnju večer veliki značaj pridavao se misi i molitvi. Na misu se odlazilo bez obzira na sve obveze koje su tu večer trebale biti izvršene. To je bila večer u kojoj je molitva bila dulja nego inače. Ovakva odlika pobožnosti ulijevala je ljudima sigurnost i nadu u bolja vremena.

Za vrijeme adventa karakteristična je i izrada adventskog vijenca koji se sastojao od četiri svijeće koje predstavljaju četiri godišnja doba. Svijeće su se palile jedna po jedna nedjeljom i tako sve do Badnjaka. Adventski vijenac jedna je od mnogobrojnih tradicija koja se zadržala i danas te ga možemo vidjeti u crkvama, stanovima i domovima. Plete se od zimzelenog lišća ili grančica u krug te upravo zbog svoga oblika, koji upućuje na beskonačnost i veličinu Boga, poziva na molitvu. Svijeća predstavlja simbol svjetla i vjere te pobjede dobra nad zlom. Upravo zbog ovakvog metaforičnog značenja svijeća se koristi na mnogim obredima koji predstavljaju izniman značaj u životu vjernika kao što su krštenje, prva pričest, vjenčanje, oproštaj od pokojnika itd. Osim svijeća koje su se palile na adventskom vijencu za vrijeme adventa, točnije u Badnjoj večeri i na božićni ručak palile su se svijeće kojima se veličao kult pokojnika.¹⁴

¹² *Isto.*

¹³ Dragić, Marko, *Badnja noć u folkloristici Hrvata*, Croatica et Slavica Iadertina 6, Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2010., str. 236.

¹⁴ Dragić, Marko, *Svijeća u kulturnoj baštini Hrvata*, Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 45 (4), Split, 2010., str. 476-478.

Božić u narodu označava početak nove godine, a slavi se 25. prosinca. Najčešći naziv za prvi dan Božića je litnica, letnica ili ljetnica, a ujedno je to i naziv za božićni kruh.¹⁵ Ljudima je bilo vrlo važno kako će taj dan proteći jer su vjerovali kako provedu taj dan, da će takav biti i ostatak godine. Na taj su se način magijski elementi uklopili u božićni ugođaj.¹⁶ Božić obilježavamo odlaskom na ponoćku te čestitanjem jedni drugima. Na dan Božića karakterističan je bio obilan obiteljski ručak za vrijeme kojega su se palile božićne svijeće. Božić je promicao ljubav i zajedništvo. Najčešće su se darivali siromašni, bolesni i nemoćni te se dar upućen njima nazivao božićnica. U narodu se vjerovalo da zelenilo odgoni demonske sile, stoga se na vrata i po cijeloj kući stavljao zeleni bor te zelene grančice masline, božikovine, kadulje i lovora.¹⁷

„...kiseli kupus, i ovo, suvo meso kuvalo bi se. I to bi se, oni, na ponoć išlo u crkvu. Pa bi to ostavili kuvati, kuvali onda bi išli na božićnicu, ono ka, mislin na ponoćku. Onda kad bi se vratili od crkve onda bi spremali taj ručak i jili i eto ti... Ko je kitia kuću?! Slama je se mečala i badnjaki. Slamu donesi pa po kući prostri, pa onda badnjake uvečer na Badnje večer, naloži badnjake i zapali vatru i tako dugo u noć...i onda bi tako tu sili i jili i jili. Pili vino, onda bi stari nazdravia, znaš u selu, pa ako je bilo muškića oni bi itnili bukaron itnili bi vanka ispri kuće i pili, sidili i eto...“¹⁸

Za razliku od Badnjeg dana koji je proveden u mirnoj i spokojnoj atmosferi, na sam dan Božića slavilo se i pjevalo. Osim crkvenih i narodnih pjesama pjevale su se i gange i rere koje su iznimno specifične za to područje.

„Za Božić ti je bila glavna ponoćka. Pivalo se u crkvi i to. Pisme su ti se samo ovako za Božić pivale ono U sve vrime godišta i to. A ove rere i gange su bile na dernecima. Obično nisi moga prije jest nego se pomoliš. Uvik bi glava kuće ka ono zahvalila na Božjim darovima, ovim, onim. I onda kad bi pomolili, onda bi se jelo.“¹⁹

¹⁵ Braica, Silvio, *Božićni običaji*. Ethnologica Dalmatica, Split, 2004., str. 8.

¹⁶ Rihtman-Auguštin, *Dunja Knjiga o Božiću, Božić i božićni običaji u hrvatskoj narodnoj kulturi*, Golden marketing, Zagreb 1995., str. 17.

¹⁷ Dragić, Marko, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* (Fakultetski udžbenik), Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008., str. 143.

¹⁸ Ban, Ana Nevenka zvana Šima, 1928. god., Ugljane, 2017. god.

¹⁹ Ban, Davor, 1960. god., Ugljane, 2017. god.

2.2. Korizma i Uskrs

Korizma je razdoblje od četrdeset dana uoči Uskrsa. Značajna obilježja tog vremenskog razdoblja koja su se zadržala i danas su: post, molitva i pripreme za sami dan Uskrsa. Svaka nedjelja u korizmi nosi određeno ime te svaka ima posebni značaj. „Prva korizmena nedjelja zove se Čista, druga je Pačista, treća Bezimena, četvrta Sredoposna, peta Gluha (Glušna), a šesta je Nedjelja muke Gospodnje ili Cvjetnica.“²⁰

Cvjetnica ili Nedjelja Muke Gospodnje je kršćanska svetkovina koja se slavi u nedjelju, točno tjedan dana prije Uskrsa i uvodi nas u Veliki tjedan. Za Cvjetnicu je karakteristično umivanje u cvitnoj vodi, za koje se vjerovalo da donosi zdravlje i ljepotu lica. S obzirom da je Isus u Jeruzalemu bio dočekan s maslinovim i palminim grančicama, ne čudi što se takav običaj zadržao u prijašnje vrijeme, ali i danas. Stoga se na Cvjetnicu, točnije na misu, odlazilo s maslinovim grančicama koje se blagoslivljalo i po povratku odnosilo u polje ili stavljalo u svaku prostoriju kuće.²¹

Veliki četvrtak predstavlja dan Isusove posljednje večere. Na Veliki četvrtak Isus je posljednji put proslavio blagdan Pashe i ustanovio svetu misu. Toga dana od podne ništa se nije radilo. Veliki petak, koji je slijedio, označavao je dan Isusove muke i smrti. Većina dana se provodila u crkvi te se također nije smjelo raditi ništa toga dana. U pojedinim selima se pilo vino koje je označavalo Kristovu krv te se vjerovalo da će dobiti onoliko krvi koliko se vina popije. Na Veliku subotu djevojke i žene su uređivale domove, a muškarci su tjerovali stoku na pašu. U pojedinim mjestima Dalmatinske Zagore žene su kuhale i bojale jaja koja su bila simbol nade i uskrsnuća. U kasnim večernjim satima toga dana u crkvama je započinjalo vazmeno bdijenje kada se također blagoslivljala vatra ispred crkve. Nadalje, na Veliku subotu slalo se u crkvu nekoga od ukućana da blagoslovi jela u kojima će se uživati na sami dan Uskrsa.²²

Tih 40 dana bi se postilo, ne bi se vinčavalo, ne bi se čak ni pivalo po selu. Navečer bi se molila krunica. Na Veliki Četvrtak bi se pridvečer išlo na misu. Taj dan su se u crkvu nosili barabani. Baraban je bia štap koji se nosia u sićanje na barabu iz Biblije s kojim

²⁰ Dragić, Marko, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* (Fakultetski udžbenik), Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008., str. 153.

²¹ Dragić, Marko, *Veliki tjedan u crkveno-pučkoj baštini šibenskoga zaleđa*, Titius, 8, Filozofski fakultet Split, Split, 2015., str. 157-159.

²² Dragić, Marko, *Veliko trodnevlje u ramskoj pasionskoj baštini*, Hum, 6. Časopis Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru, Mostar, 2010., str. 81-104.

bi se dica, kad bi izašla iz crkve zezala i međusobno šibala. Misa bi opet bila pridvečer i na Veliki Petak. Došla bi Bila Subota (Velika Subota) i pekla bi se posvećenica, kuvala jaja koja su se bojala u vodi u kojoj je bila kapula ili trava. Navečer bi se išlo na ponoćku kako bi se posvetila jaja. Ujutro bi se svi digli na uskrсни doručak, a taj dan bi se skuva i malo svečaniji ručak.²³

Korizma je također vrijeme duhovne obnove čovjeka kada se ne pije, ne pretjeruje u hrani te se ne prave nikakva slavlja. Ljudi kroz post i molitvu odbacuju svoj prethodni život te se zajedno s Isusovim uskrsnućem spremaju za svetost. Osim duhovnog čišćenja, u nekim krajevima se čisti i tijelo, kuća i okućnica.²⁴ Stoga ne čudi što u tom razdoblju nije bilo vjenčanja ni sličnih proslava. Takav običaj ostao je i danas. Rijetko se može primijetiti da se netko vjenčanje u tom vremenskom razdoblju.

Kada napokon dođe blagdan Uskrsa odlazi se na misu te se za ručak jede blagoslov. Poslije objeda mladi se sastaju i vrijeme provode igrajući i pjevajući.²⁵ Na Uskrs su mladi jedni drugima darivali pisanice na kojima su najčešće bile neke skrivene poruke upućene djevojkama. Također, za pisanice je bila karakteristična igra tucanja u kojem je cilj bio razbiti jaje suparnika.²⁶

„Za Uskrs blagoslovi jaja i onda, onda u crkvi bi blagoslovili jaja, a kad bi došli kući...ne bi se okusili na bilu subotu e...ništa do Uskrs ujutro, ne bi mrsili, ne bi ništa. Onda nije se kupovalo friško meso, nego suvo skuvaj i manistre ili kupusa, šta bilo. I tako bi...Imali smo one šotane, znaš, široke smo imali za u crkvu.“²⁷

2.3. Sveti Ante

2.3.1. Život svetog Antuna Padovanskog

Sveti Antun Padovanski rođen je 1195. godine u Lisabonu. Već s dvadeset godina stupio je u red sv. Augustina. Zaredio se 1219. godine. Nakon izvjesnog vremena pridružio se

²³ Isto.

²⁴ Čapo-Žmegač, Jasna, *Hrvatski uskrсни običaji*, Golden marketing, Zagreb, 1997.

²⁵ Dragić, Marko, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* (Fakultetski udžbenik), Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008., str. 175.

²⁶ Dragić, Marko, *Veliki tjedan u crkveno-pučkoj baštini šibenskoga zaleđa*, Titius, 8, Filozofski fakultet Split, Split, 2015., str. 177-178.

²⁷ Spomenuta Ana Nevenka Ban zvana Šima kazala mi je 2017. godine.

franjevcima. Svoje ime je preuzeo od sv. Antuna Pustinjaka, zaštitnika franjevačke crkve. Ubrzo je otišao u Maroko propovijedati Kristovu vjeru, ali se tamo razbolio. Sveti Franjo je Antunu povjerio odgojni rad u franjevačkom redu. Antun se također okušao i u profesorskim vodama pa je tako bio profesor teologije u samostanu Santa Maria della Pugliola, a par godina nakon profesor bogoslovlja u južnoj Francuskoj u Montpellieru, Toulouseu i Puy-en-Velayu. Nakon smrti sv. Franje izabran je za provincijala Lombardijsko-Emilijanske provincije u Italiji. Sveti Antun ostavio je mnogo toga dobrog za sobom. Bio je pravi promicatelj Kristove vjere među pukom. Umro je 13. lipnja 1231. godine. Na taj dan se i danas slavi njegovo ime.²⁸

Brojne su legende vezane uz život sv. Antuna, ali i nakon njega. Jedna od njih je ona o tome kako je jednom prilikom sv. Antun držao propovijedi u jednom gradu i nije imao gdje spavati, pa ga je neki čovjek ugostio u svoju kuću. U jedno doba noći sv. Antun je odlučio moliti, a za to vrijeme domaćin je bio znatiželjan i provirio kroz vrata sobe te ugledao nevjerojatan prizor. Sv. Antun je klečao i u rukama držao malo dijete. To dijete je bio Isus koji je upozorio sv. Antuna da ga domaćin gleda pa se sv. Antun okrenuo prema prozoru i sam uvjerio u to. U tom trenutku dijete je iščeznulo, a sv. Antun je zamolio domaćina da nikome to ne ispriča dok on ne umre.²⁹

2.3.2. Narodni običaji na blagdan sv. Ante

Svako selo imalo je svoga zaštitnika, ali na dan blagdana sv. Ante priređivalo se veliko slavlje od mjesta do mjesta. Za proslavu toga dana pripremalo se cijele godine, pekli su se janjci, pilo se najbolje vino, okupljali su se ljudi te zajedno provodili vrijeme. Djevojke su se sređivale jer upravo na tim „dernećima“ upoznavali su se momci iz okolnih mjesta. Također se na takvim velikim slavljinama plesalo tradicionalno kolo koje se prenosilo s koljena na koljeno gledajući i imitirajući starije. To je bila iznimna prilika da se stupi u kontakt sa suprotnim spolom te da se dokaže tko je od muškaraca dominantniji, a koja je od žena najspretnija.

„Sveti Ante onda bi klali janje. Klali bi janje i kuvali bi, znaš nije bilo one...peći. Nije bilo onega frižidera da meteš meso, nego onda ispečeš, odma ispeci, skuvaj jajnje i onda...onda bi za svetog Antu došli ovako tetka, svojčina bi dolazila...bia je dernek oko crkve prije. Bilo je onih...bilo je deset dubaca oko crkve i tu bi bila ladovina i donili

²⁸ Dragić, Marko, *Štovanje sv. Antuna Padovanskoga u hrvatskoj crkveno-pučkoj baštini*, Ethnologica Dalmatica 25 (1), Etnografski muzej Split, 2018., str. 38-40.

²⁹ Isto.

bi, ovi, prodavat one svega...bilo bi svega prodavali i...šandovi su bili i onda oko crkve se odalo, šetalo ka...i gledalo cure...i onda ono kolo šta je sad tu, širina oko crkve tu je se igralo kolo. Dođe ti momak ujiti te za ruku ajmo igrat, balaj tamo kolo igraju...to je bilo 'ko se kome svidia pa bi ga tako ujitia...Onda se je išlo doma, ručaš pa onda na dernek uveče...“³⁰

Na blagdan sv. Antuna mnoštvo vjernika hodočasti crkvama i kapelama posvećenim sv. Antunu. Neki vjernici bosonogi hodočaste. Nakon vjerskih obreda održavaju se velika narodna slavlja. U nekim običajima koji prate blagdan sv. Antuna opažaju se pretkršćanski elementi.³¹

2.3.3. Molitve

U to vrijeme se vjerovalo ako se istinski moliš sv. Anti da će on uslišiti tvoje molitve. Molitve su se razlikovale od mjesta do mjesta. S vremenom su poprimale različite oblike i varijacije te su neke bile prošire, dok su druge bile sažete. Molitvom svetom Anti započinjao je radni dan, ali je njome i završavao.³² Najčešće se molilo za obitelj, zdravlje, stoku i usjeve. Osim molitvi ljudi su tom svetcu nastojali dokazati svoju ljubav i vjeru posteći i odričući se mnogih blagodati tadašnjega doba.

*Spomeni se, sveti Ante,
da si uvijek pomaga i tješija
sve koji su se tebi utjecali
u svojim potrebama.
S čvrstim pouzdanjem
preporučan se i ja
tvom moćnom zagovoru kod Boga.
Ne odbi moje prošnje*

³⁰ Spomenuta Ana Nevenka Ban zvana Šima kazala mi je 2017. godine.

³¹ Dragić, Marko, *Štovanje sv. Antuna Padovanskoga u hrvatskoj crkveno-pučkoj baštini*, Ethnologica Dalmatica 25 (1), Etnografski muzej Split, 2018., str. 64.

³² Isto.

i svojim posredovanjen kod Boga isprosi mi

- ako je za dobro moje duše - milost...

za koju te molin.

Pomozi mi u ovoj mojoj potrebi i nevolji!

Blagoslovi mene, moj rad,

moju obitelj i sve moje drage,

čuvaj nas od bolesti i pogibelji duše i tila!

Sve nas kripti da u boli i kušnji

ostanemo čvrsti u vjeri i ustrajni u ljubavi. Amen.³³

2.4. Sveti Ilija

„Za Iliju isto bi bilo ljudi...a bilo je ono gostiju, malo više gostiju. Isto bi se kuvalo i onda bi se okupljalo doli... svojina bi došla na ručak pa bi bili skupa svi...Veliko je sve to bilo. Cilo selo bi se okupilo.“³⁴

S obzirom da je za svako mjesto karakteristično štovanje različitih svetaca, tako se u selu Ugljane ponajviše slavilo na blagdane svetaca Sv. Ante i Sv. Ilije. Za blagdan Sv. Ilije bilo je karakteristično okupljanje obitelji i rodbine na ručku nakon kojeg je slijedio odlazak na slavlje. To su bile izvrsne prilike na kojima su se ljudi povezivali te su muškarci mogli upoznati svoje buduće žene. Prodavao se nakit, oruđe, drvenarija i sve što je moglo poslužiti u kućanstvu. Svi iz mjesta bi se okupili u ranijim satima kod crkve, a kasnije je glavnim mjestom okupljanja bio centar Ugljana. Slavilo se i igralo do kasnih sati.

„Ti derneci su ti bili za svakoga sveca. A Sveti Ante i Ilija i Nova Godina su ti bili pravi derneci na selu. Onda bi to posli mise, kad bi završila misa i posli ručka onda bi popodne se izašlo onda bi svi bili iz svih sela iz Ugljana. Svih prezimena, to bi se skupilo svita more. Onda bi šetali, to ti je bilo ko sad šetnica na Rivi. Gore dole. Sad ti je bila

³³ Dragić, Marko, *Štovanje sv. Antuna Padovanskoga u hrvatskoj crkveno-pučkoj baštini*, Ethnologica Dalmatica 25 (1), Etnografski muzej Split, 2018., str. 58.

³⁴ Spomenuta Ana Nevenka Ban zvana Šima kazala mi je 2017. godine.

jedna od kilometar, a ne znan ni ja koliko i onda ti se njome šetalo. I onda ako bi ti se ko svidia onda se priključiš u šetnju i onda šetaš. Uvik bi bilo nošnji kola, svako selo je imalo te svoje nošnje. Onda bi se tako malo zaplesalo. To se znalo čin mrak padne išlo se lagano doma. To je bilo dok se vidilo bi trajalo, a onda posli ovi stariji po gostionama, a eto nas mlađe gostione nisu privlačile. To su samo gostione bile za muške i za pušit i pit. To mi je onda bilo glupo. Ženske uopće tu nisu ulazile. Tu su ti se igrale karte i to. Nisan ja baš puno ni bia tamo. Ja san rano počea trenirat pa bi stalno iša, Split-Sinj. A i kad bi izaša, iša si u Sinj. A vraća bi se kad ti je bia zadnji bus, u sedan. Ništa to nije bilo specijalno. “³⁵

2.5. Velika Gospa

Blagdan Velike Gospe slavi se 15. kolovoza svake godine. To je dan na koji se slavi uznesenje Blažene Djevice Marije na nebo. U narodu se smatra da je Gospa za ondašnji narod učinila mnogo. Kako bi joj se odužili, odlučili su na njezinu sliku okruniti zlatnom krunom koja je i danas krasi.

„Nakon krunidbe s Gospinom slikom uslijedila je procesija iz grada oko gradskih bedema. Sudjelovalo je mnoštvo naroda sa svojim harambašama i serdarima. Pobožni je puk od radosti i veselja plakao. Po bedemima su bili poredani mnogobrojni barjaci, a iz mužara se stalno pucalo. Misnici su pjevali pjesmu Ave maris stella (Zdravo zvijezdo mora). Obišavši sav grad, slika Gospe Sinjske unesena je u crkvu. Prije stavljanja na oltar biskup joj je dao blagoslov. “³⁶

Ono što je zanimljivo kod Gospe Sinjske jest da se smatra ona mijenja ekspresiju lica ovisno o tome je li nečija molitva uslišena ili ne. Narod se želio odužiti Gospi za sve i u nadi da usliši njihove molitve mnogo su ulagali u Gospin oltar. Iako ni sami nisu imali za potrebe svoga života, važno je bilo da Gospa bude uzvišena i prikazana dostojno, onako kako i spada. Kupovale su se kandile, kaleži, kadionice, svijećnjaci, cvjetovi, križeve, misne tablice, sve od srebra.³⁷

³⁵ Spomenuti Davor Ban kazao mi je 2017. godine.

³⁶ Dragić, Marko, *Legende i svjedočanstva o čudotvornoj slici Gospe Sinjske*, Croatica et Slavica Iadertina 12 (1), Sveučilište u Zadru, Odjel za kroatistiku i slavistiku, Zadar, 2016., str. 167.

³⁷ *Isto*, str. 168.

Nekada se tijekom cijele godine odlazilo na hodočašće iz svih krajeva Hrvatske i Bosne i Hercegovine kako bi se odala počast Gospi Sinjskoj. Tada je hodočašće bilo mnogo teže za razliku od danas jer je u nekim slučajevima ljudima jedini orijentir predstavljala zvijezda sjevernjača.³⁸ Bila je to prigoda za susrete i upoznavanja, za razgovore i dogovore, poznanstva i ljubavi. Po sinjskim ulicama i pijacama tada je vladala posebna živost pjevalo se i razgovaralo, trgovalo i prodavalo, ugovaralo i ljubilo.³⁹

„Prema nepisanomu dogovoru ramskih i sinjskih fratara Velika Gospa slavi se u Sinju kada onamo među mnogobrojnim hodočasticima hodočaste Ramljaci, a Mala Gospa slavi se u Rami kamo hodočaste Sinjani, Hrvati iz lašvansko-lepeničkoga kraja i drugih krajeva iz Bosne, Livna, Duvna, Konjica, Hercegovine, Hrvatske. Hodočasnici polaze večer uoči Velike Gospe odnosno Male Gospe.“⁴⁰

I danas se odlazi na hodočašće odlazi u Sinj. Blagdan Velike Gospe slavi se na veliko. Toga dana Sinj postaje centar glavnih zbivanja i okupljanja ljudi svih krajeva. Jede se i pije, sve u slavu Gospe Sinjske. Nekoć je to bilo isto kao i danas, ali u mnogo većim rasponima.

3. Udvaranje i vjenčanje

Nekoć su momci iz drugih sela dolazili u posjete kako bi odmjeravali i upoznavali cure. U to vrijeme se smatralo da su cure od četrnaest do šesnaest godina spremne za udaju. Od muškaraca se očekivalo da sami potraže cure spremne za udaju i potrude se osvojiti je. S obzirom da su djevojke pazile na svoj ugled i ugled svoje obitelji, muškarci su trebali biti vrlo pažljivi i domišljati u osvajanju istih. Djevojka si nije smjela dopustiti da ispadne laka, ali ujedno je morala paziti da u potpunosti ne odbije muškarca.

„Onda bi ti dolazili momci na silo. To ti je ka udvaranje djevojci. Znalo je to i priko dana bit. Znači ja bi iša čuvat ovce sa ovon Dragicom. Pustili bi ovce. A ovi bi iz Čaporica doša kod nje biciklon. A ja nisan ni moga zajašit biciklu nego san ono...on bi meni da, ja bi gušta i uzea biciklu. Nisan ja zna vozit nego to na jednoj nozi, guran po

³⁸ Dragić, Marko, *Legende i svjedočanstva o čudotvornoj slici Gospe Sinjske*, Croatica et Slavica Iadertina 12 (1), Sveučilište u Zadru, Odjel za kroatistiku i slavistiku, Zadar, 2016., str. 169.

³⁹ Bošković, Ivan, *Markovičev Sinj i njegovo slavlje kao odrednica identiteta sinjskoga/cetinskoga kraja*, Croatica et Slavica Iadertina, Vol. 10, No 11/1, Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2015., str. 143.

⁴⁰ Dragić, Marko, *Legende i svjedočanstva o čudotvornoj slici Gospe Sinjske*, Croatica et Slavica Iadertina 12 (1), Sveučilište u Zadru, Odjel za kroatistiku i slavistiku, Zadar, 2016., str. 168.

onome put. Ko da je bia...Bogati to je bia makadam, štramputice. Onda bi ti se oni mazili, briga mene, ja mali i uzea biciklu i guraj. Ma đavla su ljubovali, to je bilo neš ti...Ali tako je bilo, ja bi voza biciklu, iša bi vratit ovce, ako uđe u ditelinu ili negdi ovca onda ideš je vratit, a oni bi pričali...“⁴¹

Kada je muškarac upoznao djevojku koju je želio vjenčati morao je obaviti još par koraka do samog vjenčanja. Predati svoju kćer, sestru ili nećakinju u tuđe ruke nije bila mala stvar. Trebalo je dokazati da je on uistinu voli i da je spreman s njom živjeti. To se najbolje vidjelo kada je muškarac došao u posjet svojoj djevojci i njezinoj obitelji u društvu svojih prijatelja. Taktički se to odigravalo jer tada u samom centru pažnje nije bio muškarac, već i njegovi prijatelji koji su odvrćali pozornost roditeljima i rodbini.

„A sila su bila posli, kad si bia stariji onda si iša. Onda bi rekli ajmo kod cure, al to bi išlo više nas. Recimo ako se nekome neka cura svidila onda bi išlo nas tri, četiri, pet. A jedan je bia s njon. A onda bi mi došli i sidili. Silo ti se zvalo, ti dođeš u kuću kod te cure i sidiš s njenim roditeljima. A on bi s curon izaša vani ili u hodnik, zavisi kako je bilo vreme. Onda bi on s njon priča. A mi bi se zabavljali sa njezinima. A momak bi s curon priča.“⁴²

U vremenu pred samo vjenčanje muškarci su se okupljali i provodili vrijeme zajedno kako bi mladoženji skrenuli misli s vjenčanja. Nije to bilo ništa drugačije od svih ostalih večeri kada su se okupljali, ali su time odavali počast mladoženji koji je stupao u suživot sa svojom izabranicom.

„Dolazili bi prvo na silo bilo suboton il nediljon, bili momci...Dođi na silo uvečer i onda sidi i...A kad je bilo prid vinčanje onda bi...e on je više puta dolazia na silo dakud je. Dolazili bi i njegovi prijatelji tako je Stipe dolazia, pokojni Miško dolazia, ovi Nikola je dolazija, svi ka ono došli onda bi, onda ošli ća ono na drugo misto na silo i šta ja znan onda. Eto ti...Onda se ložila vatra na kominu, onda sidi oko vatre, skupi se. Onda igraju namure kad ih ima puno, igraju šudarić smotaju pa onda daju one đavle i eto ti...koji izgubi onda smota nekako šudarić, ono šudar, onda udri po ruci ako izgubi...“⁴³

Na sami dan vjenčanja postojao je niz običaja koji su se izvodili zavisno od sela do sela. U selu Ugljane običaj je bio prepriječiti put mladoženji i njegovoj strani obitelji te naplatiti

⁴¹ Spomenuti Davor Ban kazao mi je 2017. godine.

⁴² Isto.

⁴³ Isto.

ulaz u selo i put do mlade. Za takav pothvat bio je zadužen jedan stariji muškarac iz tog sela koji je morao dobro naplatiti mladu. Ono što je mladoženja donosio kao miraz za mladu najčešće su bila kvalitetna hrana i piće.

„Taj Spajo Kutleša on ti je uvik s magarcon bija i onda bi ti svaki pir on iša sa njin po selu tražit mladu. I onda bi ti on izaša ispred sela, pesto metara, ne znan, kilometar biće. I onda bi ti on pripričia put s magaretom. I onda bi ti se donilo rakije i to ka platiš da uđeš u selo. To je bila ka barikada, moraš nešto platit da bi te on pustija da uđeš po mladu u selo. A to su bili običaji, mi smo bili mali onda bi mi guštali bit s njima tamo. Onda bi one jenge, a jenge su ti bile djeveruše, bile su ti obučene nošnje. Imali su ti one torbe od...to mi zovemo zobnica. Šarene one torbe. Te su ti bile pune bombona. I onda bi ti se bacali bomboni pa ti tamo vataj. A unutra bomboni, bajami, orasi, a svašta. Onda bi mi guštali. Samo lovaj...Onda bi trčali mi ka mulci. Al je bilo auta? Vraga, nije se to s autima se išlo. Onda bi ti bija kar, onda bi mi trčali za mladom. Ono ispratiš je...“⁴⁴

Trebalo se i pripremiti za bračni život. Jastučnice, posteljina, ručnici i drugo, sve je to bilo potrebno pripremiti i unijeti u bračnu sobu prije samog vjenčanja. Stoga se taj čin i provodio dan prije samog vjenčanja.

„E za vinčanje se cura sprimala imala je robe i sukanaca, onda su se sukanci nosili. Slabo su deke nosili. Sukanci, sukanci onda mutapi neki i lancuna. Kad san se ja udala nisan imala di šta kupit, nije bilo robe, nije ništa. Dobila četiri lancuna bila. To smo imali škrinje pa bi stavili, znaš, onda bi robu stavili u škrinje, a to bi, kad bi došli po škrinje oni...onda tu robu sukance i one to je bilo na vrh škrinje, ne zatvoreno, nego na vrh da se vidi. I onda ona slamnica, al je bilo ka sad one...nego od kukuruza, kad kukuruz lepuša i onda onu lepušinu i onda kupili ovi...ja kupila ovi...za slamnicu...onu debelu robu, znaš, i onda ušili, i onda se tu lepušinu napuni slamnicu i onda to...I to je bia bračni krevet. Onda robu tu složiš kad škrinje tu iđu...e a roba je išla nediljon, a vinčanje je išlo ponediljkon. Ponediljkon uvik bi vinčanje bilo. U crkvi. U nedilju bi išle škrinje, to roba ta. A to bi doveli sa karon... S ton robon ne bi išli kući, pratili bi do crkve i tako i onda mi bi se vratili, a roba bi otišla. Gonili robu tamo oni svekar, svekrva...Vamo davali ko ima. Mlada ne bi išla, onda bi samo do crkve ka ispratili i

⁴⁴ Spomenuti Davor Ban kazao mi je 2017. godine.

onda oni Burazin, Ivin svekar, on je gonja i svate moje i škrinje prije i bija kum vinčani. U crkvi. A kad bi se mlada sređivala onda je bia sadap neki pa je bila kuća neka pletena, znaš, i onda putale gori krana ona i one kurdele zada. Kad su došli svati doša je i mladoženja pa smo onda išli u crkvu. U crkvi se vinčali i nije se ljubilo ka sada. Ma kakvi. Nije se ljubilo ni kad je pop završia sa mison. Nije, nije...Tu je na vlaki igralo kolo, onda došli tu igrali kolo onda nas se skupilo iz sela. Skupili se, onda se tu malo igralo, bacale jabuke priko kužine, uvik...i tako. Šta je bilo, šta ja znan za ručak malo bolje. Pivalo se. Onda bi došli pa počeli kopat komin. Onda se ja morala iskopivat, onda in ja dala bičve il štagod. Jer ako praviš štetu štogod po kući, mlada mora iskupit. A oni došli, uzeli maklin pa počeli komin kopat. “⁴⁵

3.1. Rera

Rera je izvorna pjesma Cetinskog kraja. Iako su muškarci uvijek bili ti koji su je započinjali na raznim događanjima, treba naglasiti da su i žene također pjevale reru. Njena glavna karakteristika je to što ona predstavljala dvoglasno grleno pjevanje. S obzirom na boju glasa muškarci su na tom području dominirali te su je pjevali naglašavajući religioznu i svjetovnu, a najčešće i podrugljivu tematiku.⁴⁶

Za potrebe izvođenja rere pjevalo se punim glasom. Najčešće je započinjao jedan pjevač koji je vodio glavnu melodiju, dok su ga drugi pratili u dvoglasju. Rera se osmišljavala u danom trenutku te su najzabavnije bile one kojim su se provocirali muškarci i žene. Pjevale su se tijekom rada te za vrijeme raznih događanja i blagdana. Uvijek je bilo poželjno da se skupi masa ljudi ispred kojih bi se one izvodile.⁴⁷

*U mom selo pivaju se rere,
jedan piva, a drugi se dere.*

*Mala moja na Zelovu živi,
lule pravi i kamiše krivi.*

⁴⁵ Spomenuta Ana Nevenka Ban zvana Šima kazala mi je 2017. godine.

⁴⁶ Dragić, Marko, *Suvremena etnografija usmenih lirskih pjesama u Ogorju i okolici*, Župa Ogorje (Putovima života i vjere između Svilaje i Moseća), Kulturni sabor Zagore et. alt., Split, 2017., str. 499-522.

⁴⁷ Isto.

*U mog strica blesava junica,
kiša pada, ona se obada.*

*Kolika je u mog strica ćuna,
nema takvog u Bosni krakuna.*

*Mala moja frižideru stari,
u tebi se moje meso kvari.⁴⁸*

Nekad rera nije imala smisla, pjevala se samo da se pjeva. Kako joj tematika nije bila ograničena, pjevalo se o svemu. Najbolje su prolazile one koje su bile šašave i u potpunosti nepovezane.

*U kući joj cripulja crvena,
ona ima starijih sestara.*

*Ja kroz selo na me pasi laju,
na kraj sela ubi me matunon.*

*Šetan selon, oko mene cure,
iden kući, kasna mi je ura.⁴⁹*

4. Svakodnevni život

Život u selu Ugljane bio je sve, samo ne dosadan. Bilo je dana kada su slavili, jeli i pili, ali jednako tako bilo je i dana kada su marljivo radili. S obzirom na to da se u Ugljanima skoro svaka kuća bavila uzgojem domaćih životinja, a s time i poljoprivredom, važno je naglasiti kako je kod njih svaki dan bio radni. Cijela obitelj je sudjelovala u ovim obvezama. Ustajalo se u ranu zoru, ponekad se ne bi odlazilo u školu te se žurilo kući kako bi se odradio ostatak obaveza toga dana.

⁴⁸ Spomenuta Ana Nevenka Ban zvana Šima kazala mi je 2017. godine.

⁴⁹ Isto.

„Pšenica kad bi se kosila onda bi ja i brat išli. Kad bi bila kosidba onda bi išli. Čaća bi posija, mater bi to kupila, a ja i brat ono grabili, kupili klas. I tako. Onda bi se to donilo na guvno, onda bi to prije se konjima posli sa traktorom. Tu pšenicu su odvajalo od slame te. Da bude pšenica sama odvajalo se to, znaš ono, u klasu. Onda bi to traktor u guvnu, to ti je oni krug betonski, ispod kuće, onda bi tu traktor prolazila onda bi se to odvajalo. Čaća, kad bi puva neki vitar onda bi to baca u zrak onda bi to, oni lagani listići, to bi išlo ća, padala bi samo onda bi pšenica. To se zove vijanje, reklo bi se idemo vijat žito. Onda bi to baca u zrak, a vitar ti nosi. A pšenica pada doli.“⁵⁰

S obzirom da su Ugljane, konkretno zaseok Bani, vrlo malo mjesto, mještani su oduvijek bili u bliskim odnosima jedni s drugima. Upravo zbog takvih prijateljskih odnosa uvijek su pomagali jedni drugima i zajedno sudjelovali u radnim akcijama. Bili su malo mjesto s velikim srcem.

„I radne akcije su ti bile. Nema to kad bi neko naliva teracu, to bi iz svih sela došli pomagat. Nije to onda bilo plaćat meštare. Oni miša, oni baca stine, oni... To su svi sudjelovali pomagat jedni drugima.“⁵¹

Bilo je dana kada se i uživalo, kada su se mladi okupljali i zajedno provodili vrijeme uz priču i igre. Neke od najčešćih igara bile su franje, balote i karte. Osim mladih, te su igre igrali i stariji koji su se naknadno pridruživali.

„Igralo se tada na franje...ono dođeš i petom izbušiš dvi rupe na travi, na pijesku. Onda imaš one franjice, male pikulice, franjice, znaš, od stakla. I onda igraš na franje. Ko uvalja u rupu ili gađa u franju onda igraš po franju, ako dobiješ, pogodiš onda dobiješ jednu franju.“⁵²

4.1. Oblačenje

Za razliku od danas u prijašnje vrijeme oblačenje je ujedno označavalo i status pojedinog momka ili cure u selu. S obzirom da su momci u oblačenju uvijek bili jednostavni, ne čudi što se njihova odjeća sastojala od hlača (najčešće tamnih boja) te bijelih košulja. U

⁵⁰ Spomenuti Davor Ban kazao mi je 2017. godine.

⁵¹ Isto.

⁵² Isto.

Dalmatinskoj Zagori specifično je to što su imali i kape na glavama te pojaseve koji su određivali njihovu funkciju u društvu.

Kod žena se to znatno razlikovalo. Žene su nosile crne suknje, bijele košulje i prsluke. Zavisno o godišnjem dobu, oblačile su džempere i čarape. Kako bi se razlikovalo udanu od slobodne žene postojale određene sitnice u oblačenju koje su odavale ženin status. Najčešće se radilo o pokrivalu za glavu koje je označavalo udanu ženu, ali osim toga nosile su se i pregače određenih boja koje su također to naglašavale. Kako bi naglasili da je žena zauzeta tj. već odabrana, momci su stavljali ogrlice na vratove žena. Takve ogrlice bile su rađene od konopa na kojem su bili naslagani orasi. Ovim je prikazana svakodnevna odjeća muškarca i žene, ali kao danas uvijek je postojala nekakva svečana prigoda za koju se ljepše oblačilo.

„Ja san uvik nosila onu kotulu i ovu gori, znaš vako, džeper i jakete vako. A za u crkvu vako bolju noviju...iman i sad ja krožac eeee to se nosija krožac kad se udava i traveršu pa iman traveršu šarenu, iman onu kotulu isto za obuć. Kad san se udavala oni je krožac biala ka oni je lipi, a ono smo nosili robu svakaku šarajuću, bilu, bilguze i tako...A grotulje, ti su se nosile na derneku kad momak zabiri curu, onda joj uzme oraja i pribaci na nju znaš...priko glave. Eee, a ona nosi marame pa mora priko toga. To ti znači da ju je momak pikira i eeee....Oni kada ju je zaručija bacia je grotulje na nje i onda dođe njegova svojcina i onda meće ti grotulje svak da...digod nisi moga stavit više kad baci svak čudo grotulja ono glave...to bi pribacia momak pa svi njegovi, cila njegova svojcina, mater, otac, brat i oni.“⁵³

5. Pučke pjesme

Jozo je jedan od starosjedioca Ugljana. Toliko očaran svojim krajem i ljubavi prema njemu napisao je, tijekom svoga života, velik dio pjesama o njemu. To je veliko bogatstvo Ugljana jer je upravo u njima prikazao tradiciju i običaje na vrlo humorističan način. Također je pisao i još uvijek piše vrlo sjetne, lijepe i ljubavljive prožete pjesme.

Pjesme općenito mogu imati različite teme i najbrojnija su usmenoknjiževna vrsta. Obuhvaćaju vjersku i svjetovnu liriku.⁵⁴ Nadalje, kao jednu od bitnijih stvari treba napomenuti

⁵³ Spomenuta Ana Nevenka Ban zvana Šima kazala mi je 2017. godine.

⁵⁴ Dragić, Marko, *Hrvatska usmena književnost Bosne i Hercegovine, lirika, epika, retorika*, MH u Sarajevu, HKD Napredak Sarajevo, Sarajevo, 2006., str. 31.

da treba njegovati sve zastarjele riječi te izvorni govor jer kao što i sam Delorko navodi život čistog jezika oživljuje i živi samo od čiste misli i osjećaja.⁵⁵

U pjesmama koje slijede autor nije mario za tim da pjesme ukrasi stilskim izražajnim sredstvima i slikama, već je važnost usmjerio na poruke koje je želio prenijeti čitatelju. U nekim pjesmama progovara o rodoljublju, dok u drugim o šaljivim situacijama suptilno opisujući svakodnevni život. Pjesme nisu odjeljene strofama, već su napisane kao jedna cjelina. Stihovi su napisani u dvanaestercu, desetercu ili osmercu te su povezani parnom rimom. Najčešće se cijela bit pjesme sažima u jednoj ključnoj riječi.

5.1. Ugljane

Pjesma Ugljane govori o ljubavi prema svom rodnom kraju. Toliki značaj je pridat rodnom mjestu da pjesma započinje i završava s istom riječju, Ugljane. U pjesmi se blago ističe činjenica da je svugdje lijepo i da u svijetu mnogo toga treba vidjeti i obići, ali da se svoj rodni kraj ne smije zaboraviti, on se nosi u srcu. Autor naglašava da je to mjesto njegovih predaka te da osjeća potrebu vratiti se da utaži tu želju. Velika važnost leži u poruci koju ova pjesma nosi, a to je da se ne smiju zaboraviti svoji korijeni. Pjesma je kratka, napisana u četrnaest stihova povezanih parnom rimom, ali je sva bit u njoj sažeta.

Ugljane

Poleti mi sokole visoko

pa nek vidi tvoje oštro oko.

Poleti mi s planine Mosora

i pogledaj šta se vidit mora.

I reci mi prijatelju mio

di mi se je zavičaj sakrio.

Nije ti se zavičaj sakrio

⁵⁵ Usp. *Narodne lirske pjesme*, priredio Olinko Delorko, PSHK, knjiga 23, Zora, MH, Zagreb, 1963.

*već je onde di je uvik bio.
I još uvik tu ponosno stoji
tamo di su pradiđovi tvoji.
U to misto mene vuče želja
to je selo mojih rođitelja.
Di no grče orle i gavrane
moje selo zovu se UGLJANE.*

5.2. Moj narod Ugljanski

U pjesmi Moj narod Ugljanski pozdravlja se veličina Ugljanskog naroda. Taj je narod prikazan kao vrlo vrijedan narod koji je cijeli život pod okriljem svetaca živio uredan život. S obzirom da se vremena mijenjaju sve više ljudi odlazi te mlade generacije odlaze u gradove i ostaju u njima živjeti. Ova pjesma je naglašen vapaj i molba za sve mlade ljude čiji su korijeni u Ugljanima da se vrate i da očuvaju tradiciju, da Ugljane kao i u ono vrijeme budu narod vrijedan Božje milosti. Autor u predzadnjem stihu ističe riječ običaji kako bi naglasio da se običaji ne mogu sami očuvati, potrebni su ljudi i potrebna je ljubav.

Moj narod Ugljanski

*Pričala mi moja stara baka
o životu ugljanskih težaka.
O životu tog hrvatskog puka
šta ga čuva i Božija ruka.
Šta ga čuva Isus i Marija
Sveti Ante i sveti Ilija.
Moj unuča nek te srića prati
na Ugljane ti se svoje vrati.*

I nastavi onde di smo stali

da ne umru naši o b i č a j i .

Pozdrav Ugljanskome puku.

5.3. Selo s kamenjara!

Ova pjesma uzdiže Ugljanski kraj te s mnogo žara progovara o istom. Autor dva puta u pjesmi ponavlja isti stih kako bi naglasio da je to njegovo rodno mjesto i kako se on njime diči. On opisuje i mjesta pokraj Ugljana, ali za nijednim ne izgara koliko za Ugljanima. Stići do njega glavni je cilj istaknut u zadnjem stihu.

Selo s kamenjara!

U sjećanju mome, još mi slika stoji

moga rodnog sela, pradidova moji.

Pismu pivan s puno žara

jednom selu s kamenjara.

Budite mi svi veselo

Ugljane su moje selo.

Budite mi svi veselo

Ugljane su moje selo.

Kada krenem ja kroz Drage

oko mene sve je drača.

Nema onog povjetarca

da pošalje medovača.

Na runjiku brate stojim

cili nuga ispri mene.

*Ta mi slika i dan danas
budi stare uspomene.
Sa Prisoja kad pogledam
Kopršnica mirno spava
i razdolje u samoći
s njom se tiho razgovara.
Oko srca mog je tuga
kad sa Zlaca gledam rode.
Da je doći do Cetine
i napiti se ladne vode.*

5.4. Ugljanski starac

Vile su najčešće mitsko biće u hrvatskoj mitologiji. U narodu su najčešće opisane kao ljepotice s nadnaravnim moćima koje imaju duge bijele haljine, duge zlatne kose te modre ili plave oči. Vile mogu biti dobre ili zle, ovisno o tome kako su se ljudi odnosili prema njima. One su često pomagale junacima te zavodile mladiće tako da su im dolazile u snu, a u selu su se pojavljivale samo noću.⁵⁶

Ugljanski starac

*Zove vila starca ugljanskoga
da se digno iz groba hladnoga.
Da se digno i pogleda malo
šta je njemu od sela ostalo.*

⁵⁶ Dragić, Marko, *Vile u tradicijskim pričama šibenskoga zaleđa*, Suvremena pitanja, časopis za prosvjetu i kulturu, XIII, 25, Mostar, 2018., str. 135-137.

*A starac joj tužno odgovara
ne budi me posesrtino stara.
Sama znadeš Hrvatice vilo
da je moje istrunulo tilo.
Rasute su sada kosti moje
u kompletu više mi ne stoje.
A duša mi napaćena stara
vjekovima na nebu odmara.
Šta bi tebi ovakav trebao
šta me budiš kad sam ti zaspao.
Ako imaš vilo problem koji
pomoće ti svi potomci moji.
Mene pusti da na miru spavam
i grobnici stoljetnoj odmaram.
A vila mu tužno pričat stade
šta ti starče svi potomci rade.
Jer ih nemaš ko šume u gaju
nit se žene nit se udavaju.
Punim plućima selo ti ne diše
jer se mnogi svuda iseliše.
Pa te molim starče ponositi
ajmo skupa njizi pribrojiti.
I poruku ti ćeš njima dati
da bi moga mirno počivati.*

*Neka čuju ono šta bi smjeli
nek se slijede svi tvoji apeli.
Kad je starac vilu razumio
iz groba se hladnoga dignio.
Pa pogleda na svoje Ugljane
još ga više zabolije rane.
Vidio je šta nije pošteno
svako selo skoro napušteno.
A najviše srce mu se para
svaka kuća koja se obara.
Još ga više zabolila glava
šta je prazna njegova grbava.
Bol u grudim sad mu je jaka
jer tu nema svojih potomaka.
Cili nuga starac je vidia
pa je suzu iz oka pustia.
Nije ono šta je nekad bilo
njegovo je potrošeno tilo.
Vidio je samo tužnu sliku
s vilom sideć na svom runjiku.
Reče vila tako stvari stoje
pa ga vodi na svoje prisoje.
Starac gazi teškoga koraka
žao mu je svojih potomaka.*

*Jer je stanje u razdolju isto
i ovo je napušteno misto.
I sva sela šta su pod prisojom
žali starac za sudbinom svojom.
Pa kad je on smogao snage
pođe gledat uz Ugljane Drage.
Sa Zlaca je sve dobro vidio
cilo vrime nemiran je bio.
Pa je stara zadrhtala ruka
nema nigdi njegovih unuka.
Njegovo je stablo posičeno
još do sada to nije viđeno.
Pa zamoli vilu Hrvaticu
da pozove svu ugljansku dicu.
Jer bi i on sve ih dozivao
da ga nije stari glas izdao.
Tad je vila braću dozivala
i na jedno misto ih skupila.
Pa je starac ispred sviju stao
i svima im od tuge rekao.
Dragi moji svi potomci mili
nije dobro šta ste učinili.
Ta spoznaja moju dušu guši
pustili ste da se kuća ruši.*

*I otišli glavom bez obzira
vaša gesta u srce me dira.
Nit se čuju pisme od kosaca
nit ima krava ni ovaca.
Niko s nikim više ne govori
jer su prazni svake kuće dvori.
Nit se slave derneci nit slavlja
to pitanje vama se postavlja.
Dolazite samo na sprovode
kad nekoga Svetom Anti vode.
Sve vas molim kao dragog Boga
među vama nek bude sloga.
To vas moli ugljanska starina
prenesite sa oca na sina.
Vratite se na svoje Ugljane
neka budu procvitane grane.
Os stoljetnog stabla ugljanskoga
i naroda moga hrvatskoga.
Vratite se jer to moram znati
da bi moga mirno P O Č I V A T I.*

5.5. Svekrva i nevista

U pjesmi *Svekrva i nevista* na vrlo šaljiv način prikazan je odnos dviju žena. S jedne strane prikazana je svekrva koja je marljiva žena, već iskusna u svojoj obiteljskoj ulozi te željna prenijeti znanje koje posjeduje na svoju nasljednicu. Nasuprot njoj ističe se nevista koja kao

mlada žena tek pridošla u novu obitelj odbija i odgađa izvršiti svoje obveze. Autor je vrlo šaljivo prikazao situaciju koja je svakidašnja i u današnjem svijetu. Već od davnih dana isticalo se koliko je teško kada više žena živi pod istim krovom, a k tome i ako dijele istog muškarca, sina/muža. U ovoj pjesmi vidljiva je razlika u generacijama te u odnosu staro-mlado. Kroz cijelu pjesmu na vrlo suptilan način istaknute su obveze žena tj. njihova zaduženja koja trebaju izvršiti u danu. Iz svega toga može se zaključiti kako je uloga žena u obitelji bila od iznimne važnosti. Pišući ovu pjesmu autor se nije zamario posebnim stilskim figurama i izrazima, već je u prvom planu želio prikazati suživot dviju žena.

Svekrva i nevista

Posli svata i svadbenoga pira

ni svekrva sada nema mira.

Sa neviston reći ću van bolje

počele su velike nevolje.

Prvo jutro rano se ustade

ode vidit šta mladenci rade.

Svoju snaju odma jutron zove

da joj daje instrukcije nove.

Mila neko biće meni drago

ustani se i namiri blago.

Pomuzi mi u pojati kravu

podaj prascin svu zelenu travu.

I iskidaj ispod njizin gnjoja

to učini mila neko moja.

Kad izadeš iz našeg svinjca

uputi se putem kokošinjca.

*I kokoši pusti mi iz štale
pa pokupi koje vidiš janje.
A nevista iz kreveta viče
otaj problem mene se ne tiče.
Ne pilaj me oko toga sada
za to radit ja san ipak mlada.
Već me pusti da na miru spavan
u krevetu još malo odmaran.
Kad je došlo oko dvanest sati
nevista se počne ustajati.
Kad se digla bile su joj želje
dok je svoje brisala krmelje.
Pa doziva svoju svekrvicu
da joj crnu napravi kavicu.
I cigaru kad bi naći tila
jer je svoje sinoć ispušila.
Pola sata još je malo stala
dok se cila nije našminkala.
Za sto side kavu poče piti
svekrva joj stade govoriti.
Ja od rada sada neman mira
ajde malo oguli krumpira.
To će moći tvoje zlatne ruke
skuvaj ručak olakšaj mi muke.*

*A nevista čengrizava biše
nemoj meni govoriti više.
Jadna s nožen ne zna da barata
cili lak će otići sa nokata.
I puknut će nokat koji veći
nema mira mojoj novoj sreći.
Svekrvice šta je takva hića
ja ti moran otić do kafića.
Kako ode u ponoć se vrati
jadna majka sinu se obrati.
Dragi sine jesil odma znao
da se ženiš u šta si gledao.
Bolje ti je iako si tija
da se nisi nikad ni Ž E N I J A.....*

5.6. Bukara kruži

U pjesmi Bukra kruži riječ je o bačvi vina i samom vinu kao sastavnici svakodnevnog života. Vino je odnosilo sve brige i probleme, bez toga se teško moglo preživjeti. Na neke stvari se iznimno pazilo davnih dana, tako se može reći da se osim na obitelj, stoku i usjeve uvijek pazilo i na vino. Autor naglašava kako u to vrijeme nije bilo problema s kakvim se susrećemo danas, bilo je mnogo manje bolesti, svađa i pohlepnosti. Najveći problemi ležali su u praznoj bukari vina i na praznom stolu.

Bukara kruži

*Oj bukaro od smrekova drva
tvoje obručima opasane duge
stoljećima vino nude.*

*Dva obruča tebe su stegla
da nijedna kap nebi pobjegla.*

*Vino se iz bačve točilo
u bukari se nosilo
za stolom se u krug pilo
herpesa nije bilo.*

*Oj bukaro od starina
bez tebe sad života nema
bez tebe su sad usta suha
bez tebe je sad prazna duša.*

*Tvoje duge je ljubilo
staro i mlado
napoila si mnoga
žedna usta
sada ti samo
uspomena osta.*

*Ej bukaro kad si prazna
najteža si čoviku kazna.
Ti si melem za sve muke
kad te drže obje ruke.*

6. Zaključak

Ovim završnim radom sam predstavila svoje korijene i običaje mjesta Ugljane. Treba biti iznimno ponosan što i dalje postoje ljudi koji su nekoć bili dio te prošlosti ili su njezin dio prenijeli na svoje potomke. Na njima je da pričaju, da prenose, da ne bi bila zaboravljena. Ako ne znaš tko si i odakle si, ako nisi upoznat sa svojom prošlošću onda kao da ni ne postojiš.

Može se reći da se od mjesta do mjesta običaji i narodna vjerovanja razlikuju. Svi običaji nastali u prošlosti nastali su pod utjecajem drugih naroda ili pak nekih vjerskih uvjerenja. Važno je naglasiti kako su se neki običaji zadržali i do danas, posebno oni koji se dotiču proslava (vjenčanje, obilježavanje Uskrsa i Božića) i slavljenja svetaca. S druge strane neki su se izgubili ili promijenili, što i ne čudi s obzirom da je ovdje riječ o usmenoj književnosti.

Sve su ove pjesme, povijesne predaje i pričanja iz života nastale prema istinitim pričama. Nekakva fabula je postojala, ali bez obzira što se ona vremenom izmjenjivala i dalje je dio prošlosti sačuvane makar u malom dijelu. Nema naroda bez svoje povijesti i tradicije. To je najveće blago koje treba prenositi s generacije na generaciju. Lijepo je pripadati negdje i bio dio nečega. Sada je na nama zadatak da se potrudimo budućim generacijama to približiti.

Rječnik

B

balati – plesati

bukara – drvena posuda za piće

C

cripulja – peka

crnjaci – papuče od platna

D

dernek – seoska zabava

G

gange – pjesme

grotulje – orasi poslagani na konopu
(ogrlica)

guvno – mjesto gdje se donosilo sijeno za
konje

I

itniti – baciti

J

jenge – djeveruše

K

kamiš – zakrivljeno drvo na luli

kar – zaprežno kolo

komin – mjesto gdje se palila vatra i pekao
kruh

kotula – suknja

krakun – željezni lokot

kročac – prsluk

kurdela – četvrti konop (uže)

L

lepušati – odvajati lišće od klipa kukuruza

lepušina – listovi klipa kukuruza

M

maklin (mašklin) – alat za kopat

matun – cigla

mečati – stavljati

mutapi – pokrivalo bez rukava (plet)

N

namure – igra s rukama (tzv. šijavica)

naprtnjaci – papuče od platna

nevista – sinova žena

O

obadati – divlje skakutati

R

rere – tradicionalno dalmatinsko pjevanje

S

slamnica – kukuruzna postava za spavanje
(madrac)

sukanac – debela deka

Š

šotane – široke suknje

štramutice – mali puteljci

šudarić – krprena maramica

šugaman – ručnik

T

traverša – pregača

U

ujititi – uhvatiti

V

vlaka – širina u selu

Z

zobnice – pletene, šarene torbe u kojima se često nalazio zob

Literatura

1. Bošković, Ivan, *Markovićeve Sinj i njegovo slavlje kao odrednica identiteta sinjskoga/cetinskoga kraja*, Croatica et Slavica Iadertina, Vol. 10, No 1, Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2015.
2. Bošković Stulli, Maja, Zečević Divna, *Usmena i pučka književnost*, knj.1. u *Povijest hrvatske književnosti*, Mladost, Zagreb. 1978.
3. Botica, Stipe, *Povijest hrvatske usmene književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2013.
4. Botica, Stipe, (pr.) *Usmene lirske pjesme*, SHK, Zagreb, 1996.
5. Braica, Silvio, *Božićni običaji*. Ethnologica Dalmatica, Split, 2004., str. 5-26.
6. Braica, Silvio, *Ciklusi godišnjih običaja – Božićni običaji*. Split. Etnografski muzej Split. 2002.
7. Čapo-Žmegač, Jasna, *Hrvatski uskrсни običaji, Korizmeno-uskrсни običaji hrvatskog puka u prvoj polovici XX. stoljeća, pučka pobožnost, zajednica*. Golden marketing, Zagreb 1997.
8. Dragić, Helena, *Osobna imena motivirana imenima ranokršćanskih mučenica*. Croatica et Slavica Iadertina, 13 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2017., 235.-252.
9. Dragić, Marko, *Štovanje sv. Antuna Padovanskoga u hrvatskoj crkveno-pučkoj baštini*, Ethnologica Dalmatica 25 (1), Etnografski muzej Split, 2018. 37-66.
10. Dragić, Marko, *Vile u tradicijskim pričama šibenskoga zaleđa*, Suvremena pitanja, časopis za prosvjetu i kulturu, XIII, 25. Matica hrvatska; FPMOZ. Mostar, 2018. 132-151.
11. Dragić, Marko, *Suvremena etnografija usmenih lirskih pjesama u Ogorju i okolici, Župa Ogorje (Putovima života i vjere između Svilaje i Moseća)*, Kulturni sabor Zagore et. alt. Split, 2017., 499-522.
12. Dragić, Marko, *Legende i svjedočanstva o čudotvornoj slici Gospe Sinjske*, Croatica et Slavica Iadertina 12 (1), Sveučilište u Zadru, Odjel za kroatistiku i slavistiku, Zadar, 2016., 153-177.
13. Dragić, Marko, *Nematerijalna kulturna baština Hrvata u Bosni i Hercegovini*, Bosna franciscana 45. Franjevačka teologija. Sarajevo. 2016. 265-314.
14. Dragić, Marko, *Veliki tjedan u crkveno-pučkoj baštini šibenskoga zaleđa*, Titius, 8, Filozofski fakultet Split, Split, 2015., 155-183.

15. Dragić, Marko, *Badnje jutro i dan u hrvatskoj tradicijskoj kulturi*, Croatica et Slavica Iadertina, 10 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2015., 399-435.
16. Dragić, Marko, *Općedruštveni značaj usmene književnosti*, Zbornik radova Utjecaj hrvatske usmene tradicije u suvremenoj književnosti za djecu i mlade, Gradska knjižnica Marka Marulića Split, Split, 2014, 16-25.
17. Dragić, Marko, *Badnja noć u folkloristici Hrvata*, Croatica et Slavica Iadertina 6 Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2011., 229-264.
18. Dragić, Marko, *Svijeća u kulturnoj baštini Hrvata*, Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 45 (4), Split, 2010., 467-488.
19. Dragić, Marko, *Veliko trodnevlje u ramskoj pasionskoj baštini*, Hum, 6. Časopis Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru. Mostar, 2010, 81-104.
20. Dragić, Marko, *Drvo badnjak u kršćanskoj tradicijskoj kulturi*, Crkva u svijetu, 43 (1), Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008, 67-91.
21. Dragić, Marko, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* (Fakultetski udžbenik) Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008.
22. Dragić, Marko, *Advent u liturgiji i narodnoj kulturi Hrvata*, Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 43 (3), Split, 2008., 414-440.
23. Dragić, Marko; Dragić, Helena, *Leksik hrvatske usmene književnosti*, Suvremena pitanja, časopis za prosvjetu i kulturu, br. 5, Matica hrvatska, Mostar, 2008., 89-112.
24. Dragić, Marko, *Hrvatska usmena književnost Bosne i Hercegovine, lirika, epika, retorika*, MH u Sarajevu, HKD Napredak Sarajevo, Sarajevo, 2006.
25. Kekez, Josip, *Usmena književnost*, u Škreb – Stamać, *Uvod u književnost*, IV. Poboľšano izdanje, Globus, Zagreb, 1986.
26. *Narodne lirske pjesme*, priredio Olinko Delorko, PSHK, knjiga 23, Zora, MH, Zagreb, 1963.
27. Rihtman-Auguštin, Dunja *Knjiga o Božiću, Božić i božićni običaji u hrvatskoj narodnoj kulturi*, Golden marketing, Zagreb 1995.
28. Tomašević, fra Luka *Između zemlje i neba, (Vjera i moral u životu kršćana Sinjske krajine u 18. stoljeću)* Knjižnica «Gospa Sinjska» knjiga br. 6, Sinj 2000.

Sažetak

Glavni cilj ovog rada bio je istražiti usmenu književnost u mjestu Ugljane i okolici. U ovom radu opisan je niz običaja vezanih uz crkveno-pučku baštinu, udvaranja i vjenčanja, svakodnevni život navedenog mjesta te su analizirane pjesme različitih tematika nastale na tom području. Povijesne predaje, pričanja iz života i pjesme govorili su kazivači različitih godišta te su sve njihove izjave potkrijepljene potvrdama i usporedbama iz navedene literature što upućuje na istinitost njihovih izjava. Budući da su se neki od tih običaja promijenili ili u potpunosti izgubili ne čudi što su neki od njih nepoznati nama te se čine iznimno zastarjelima i čudnima. Jednako tako i sama činjenica da se kroz cijeli rad protežu izjave kazivača koji upotrebljuju riječi za koje prvi put čujemo. Sve te riječi i izjave kazivača bitni su da se uvidi da se običaji razlikuju od mjesta do mjesta te da ih je važno sačuvati i prenositi dalje jer bez njih nema ni usmene književnosti ni nas.

Ključne riječi: Ugljane, crkveno-pučka baština, vjenčanje, život, pjesme

Curch-folk heritage and songs in village Ugljane near Trilj

Abstract

The main objective of this final thesis is to explore oral literature in the village Ugljane. In this thesis is described a series of traditions regarding curch-folk heritage, courtship and weddings, everyday life of said village. Songs or varying motives which have originated in that area are analyzed as well. Historical traditions, life stories and songs were told by speakers of all ages and their stories were backed up by confirmations and comparisons with said literature, indicating the truthfulness of their stories. Given that some of these traditions have been changed or completely lost, it is no wonder that some, unfamiliar to us, seem completely antiquated and strange. Just as strange is the very fact that throughout the thesis speakers' stories contain words we see for the first time. All those words and speakers' stories are crucial for achieving an insight in how traditions vary from place to place, and how important it is to preserve and pass them down. Because without them, there wouldn't be oral literature or even us.

Key words: Ugljane, curch-folk heritage, weddings, life, songs

SVEUČILIŠTE U SPLITU

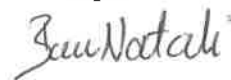
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja **Natali Ban**, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišne prvostupnice **Hrvatskog jezika i književnosti i Pedagogije**, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 1.10. 2018. god.

Potpis

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

kojom ja **Natali Ban**, kao autorica završnog rada dajem suglasnost Filozofskom fakultetu u Splitu, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom **Crkveno-pučka baština i pjesme u Ugljanima kod Trilja** koristi na način da ga se, u svrhu stavljanja na raspolaganje javnosti, kao cjeloviti tekst ili u skraćenom obliku, trajno objavi u javno dostupni repozitorij Filozofskog fakulteta u Splitu, Sveučilišne knjižnice Sveučilišta u Splitu te Nacionalne i sveučilišne knjižnice, a sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom.

Korištenje završnog rada na navedeni način ustupam bez naknade.

Split, 1.10. 2018.

Potpis

